

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Κοινωνικές Επιστήμες (Τεύχος 1) Οι γειτονιές του πολιτισμού

Διεύθυνση: Ν. Παναγιωτόπουλος

Συντακτική Επιτροπή: Αθηνά Αθανασίου, Stéphane Beaud, Anna Boschetti, Jérôme Bourdieu, Donald Broady, Liliana Deyanova, Yves Dezalay, Rick Fantasia, Sandrine Garcia, Bertrand Geay, Μιχαλίνος Ζεμπύλας, Johan Heilbron, Χριστίνα Κουλούρη, Γεράσιμος Κουζέλης, Christian Laval, Frédéric Lebaron, Remi Lenoir, Δήμητρα Μακρυνιώτη, Christian de Montlibert, Αλέξης Πέτρου, Virgílio Borges Pereira, José Luis Moreno Pestaña, Franck Poupeau, Andrea Rapini, Gisèle Sapiro, Franz Schultheis, Delphine Serre, Σπύρος Τάνταρος, Σταύρος Τομπάζος, Αναστασία Τσαμπαρλή, Bernard Vernier, Loïc Wacquant, Anne-Catherine Wagner, Νικόλας Χρηστάκης

Υπεύθυνοι Σύνταξης: Θεόδωρος Θάνος & Αθηνά-Μ. Καρατζά
Γραμματεία Περιοδικού: Ανίλα Αλιά

ISSN: 2241-1984

Τιμή τεύχους: 20,00 €

Σε μια εποχή γενικευμένης κρίσης δημιουργείται και κυκλοφορεί ένα **νέο επιστημονικό περιοδικό**, το **ΚΕ**. Πρόκειται για μια ετήσια τρίγλωσση επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών (κείμενα γραμμένα στην ελληνική, αγγλική ή γαλλική γλώσσα) που περιλαμβάνει πρωτότυπα και αδημοσίευτα κείμενα τα οποία εντάσσονται κάθε φορά στο ειδικό θεματικό περιεχόμενο του τεύχους.

Με αφορμή τα 10 χρόνια από το θάνατο του Γάλλου κοινωνιολόγου Pierre Bourdieu (1930-2002), το πρώτο τεύχος του περιοδικού αφιερώνεται στη μνήμη του, έχει ως θέμα τις πολιτισμικές κι εκπαιδευτικές ανισότητες και φέρει τον τίτλο:

Οι γειτονιές του πολιτισμού (ΚΕ, 2012/1)

Αντλώντας από τα δεδομένα πρωτογενών και πρωτότυπων εμπειρικών ερευνών, στο πρώτο τεύχος του *Κοινωνικές Επιστήμες* παρουσιάζονται έρευνες πάνω στο κοινό των ελληνικών μουσείων, στο κοινό των ελληνικών θεάτρων, στην κοινωνική προέλευση των μαθητών των ιδιωτικών σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Αθήνας, μια μελέτη πάνω στις πιθανότητες πρόσβασης των νέων στα πανεπιστημιακά ιδρύματα της Ελλάδας (2001-2009) καθώς και μια εργασία πάνω στους όρους δυνατότητας σύγκρισης των πολιτισμικών πρακτικών. Οι έρευνες αυτές καταδεικνύουν πόσο η σχολική και η πολιτισμική δόξα, που κυριαρχούν εδώ και 15 χρόνια στους αντίστοιχους χώρους, παραχωρώντας έδαφος σε μια σχολιοκεντρική και πολιτισμικοκεντρική λογική –που εστιάζουν, δηλαδή, την προσοχή τους στους καθαρά σχολικούς και πολιτισμικούς παράγοντες εξήγησης των αντίστοιχων πρακτικών–, αδυνατούν να κατανοήσουν και να εξηγήσουν τους κοινωνικούς μηχανισμούς παραγωγής των σχολικών και πολιτισμικών ανισοτήτων. Κατ' επέκταση, οι εργασίες αυτές επιβεβαιώνουν το γεγονός πως για έναν κοινωνικό επιστήμονα δεν υπάρχει σήμερα τίποτε πιο αποτελεσματικό πολιτικά από το να κάνει απλώς τη δουλειά του με αυστηρότητα.

Νίκος Παναγιωτόπουλος

Επιστημονική μέθοδος και κοινωνική ιεραρχία αρμοδιοτήτων

[...] Η επιστημονικά καταστροφική κι επιστημολογικά αθεμελιώτη αντίθεση μεταξύ της «κοινωνικής θεωρίας» χωρίς εμπειρικά θεμέλια και της εμπειρίας χωρίς θεωρητικό προσανατολισμό, η αντίθεση μεταξύ του μεθοδολογισμού [...] και του θεωρητικισμού [...] συνιστούν αντιθέσεις που εξακολουθούν να παραμένουν κυρίαρχες στο επιστημονικό μας πεδίο. Η αντίθεση αυτή, η οποία βρίσκει την αρχή της στον κοινωνικό καταμερισμό της επιστημονικής κοινωνιολογικής εργασίας, συνεχίζει να εγγράφεται στις νοητικές και θεσμικές δομές του κοινωνιολογικού επαγγέλματος, να θεμελιώνεται στην κατανομή πόρων, θέσεων εργασίας και αρμοδιοτήτων. Έτσι, οι εργασίες που ονομάζονται «θεωρητικές» ή «μεθοδολογικές» συνεχίζουν σε μεγάλο βαθμό να μην είναι παρά ιδεολογίες, δηλαδή ιδιοτελείς, πλην όμως με γερά θεμέλια, αυταπάτες που δικαιολογούν και νομιμοποιούν ειδικές μορφές και ιεραρχίες επιστημονικών αρμοδιοτήτων, κοινωνικά θεμελιωμένων.

Μαρία Βιδάλη

Η τέχνη της φιλοτεχνίας

Η άνοδος και η επιβολή της διαδικασίας του marketing στον τρόπο λειτουργίας των μουσείων τείνει να γίνεται σήμερα αντιληπτή ως ένα είδος φυσικής αναγκαιότητας. Αυτό συμβαίνει, μάλιστα, σε τέτοιο σημείο ώστε οι θεωρούμενοι σήμερα ως «εκσυγχρονιστικοί» προβληματισμοί σχετικά με το μέλλον των μουσείων, που αναπτύσσονται τόσο στο πεδίο διαμόρφωσης των δημόσιων προβληματικών όσο και στο εσωτερικό των αντίστοιχων επαγγελματικών χώρων, να αφορούν περισσότερο τον ίδιο τον τρόπο λειτουργίας αυτής της διαδικασίας παρά τη σημασία, τη λειτουργία και τις επιδράσεις της. Πολλές από τις σημερινές έρευνες στο χώρο της κοινωνιολογίας της πολιτισμικής κατανάλωσης και, ειδικότερα, του κοινού των μουσείων, αποτελούν συχνά ένα στήριγμα στην πολιτική της «διαχειριστικής αναδιοργάνωσης της πολιτικής για τα μουσεία» και του «management» της οργάνωσής τους, συμβάλλοντας στην επικύρωση και τη νομιμοποίηση της θεμελιωμένης σ' ένα μουσειοκεντρισμό νέας δόξας που τείνει να εγκαθιδρυθεί στο χώρο της διαχείρισης των μουσείων. Αξιοποιώντας τα δεδομένα μιας πλούσιας εμπειρικής έρευνας πάνω στο κοινό των ελληνικών μουσείων και μιας κριτικής θεωρητικής εργασίας, το άρθρο επιχειρεί μια επαναθεμελίωση της σχέσης της

κοινωνιολογίας της πολιτισμικής διάχυσης με την κοινωνιολογία της εκπαίδευσης.

Νίκος Παναγιωτόπουλος & Μαρία Βιδάλη

Ο κόσμος των παραστάσεων^(A)

Ο κοινωνικός χώρος του κοινού των θεάτρων

Στη βάση μιας έρευνας πάνω στο κοινό των ελληνικών θεάτρων, το άρθρο αυτό επιχειρεί να καταδείξει πως, όταν θέλουμε να εξετάσουμε τη φύση των θεατρικών αγαθών τα οποία καταναλώνει κανείς και τον τρόπο με τον οποίο τα καταναλώνει, βρισκόμαστε μπροστά σε δύο θεμελιώδη γεγονότα: αφενός, στη στενότερη σχέση που ενώνει τις θεατρικές πρακτικές (ή τις αντίστοιχες γνώμες) με το σχολικό κεφάλαιο (που υπολογίζεται με μέτρο τα πτυχία) και με την κοινωνική καταγωγή (που συλλαμβάνεται, εδώ, διαμέσου του μορφωτικού επιπέδου του πατέρα, του μορφωτικού επιπέδου του πατροπλευρικού παππού, του επαγγέλματος του πατέρα και του επαγγέλματος της μητέρας), αφετέρου, στο γεγονός ότι, σε ισοδύναμο σχολικό κεφάλαιο, το βάρος της κοινωνικής καταγωγής και κυρίως της διάστασης της πολιτισμικής κληρονομιάς, στο εξηγητικό σύστημα των πρακτικών ή των προτιμήσεων, αυξάνει καθοριστικά όσο απομακρυνόμαστε από τα νομιμότερα είδη.

Δέσποινα Βαλάση

Προνομιακή μάθηση ή εκμάθηση του προνομίου

Ο κοινωνικός χώρος της ελίτ δευτεροβάθμιας ιδιωτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Η επιλογή των ελίτ δευτεροβάθμιων ιδιωτικών σχολείων αποτελεί κυρίαρχη εκπαιδευτική στρατηγική εκείνων των κοινωνικών στρωμάτων της Αθηναϊκής κοινωνίας, τα οποία βρίσκονται στην κορυφή της κοινωνικής ιεραρχίας, επιτυγχάνοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, να προσφέρουν στους απογόνους τους ένα προνομιακό κι εκλεκτικό περιβάλλον εκπαίδευσης. Διεξάγοντας μια έρευνα σε μαθητές της Γ' Τάξης του Ενιαίου Λυκείου σε 13 φημισμένα ιδιωτικά σχολεία της Αθήνας και αναλύοντας τον κοινωνικό χώρο της ελίτ δευτεροβάθμιας ιδιωτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα ως χώρο κοινωνικά ιεραρχημένο και δομημένο, διαμέσου των κοινωνικών χαρακτηριστικών της «πελατείας» των σχολείων αυτών, στο παρόν άρθρο παρουσιάζονται οι βασικές αρχές δόμησης του χώρου αυτού: από τη μια μεριά, διαχωρίζονται τα ελίτ ιδιωτικά σχολεία από τα υπόλοιπα ιδιωτικά και δημόσια σχολεία, καθιερώνοντας, με τον τρόπο αυτό, ένα οριστικό κοινωνικό σύνορο μεταξύ ενός είδους «μεγάλης πόρτας και μικρής πόρτας» στην ελληνική εκπαίδευση, και, από την άλλη μεριά, στο

εσωτερικό του ίδιου του χώρου της ελίτ δευτεροβάθμιας ιδιωτικής εκπαίδευσης, διαχωρίζονται τα σχολεία της «αριστοκρατίας» από τα λιγότερο διάσημα και εκλεκτικά. Η συγκρότηση ενός πολυδιάστατου κοινωνικού χώρου, μέσω της τεχνικής της ανάλυσης αντιστοιχιών, μάς παρέχει τη δυνατότητα μιας κοινωνιολογικής ματιάς στο εσωτερικό των ανώτερων και μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων της Αθήνας, των εσωτερικών τους διαφοροποιήσεων και των στρατηγικών τους.

Θεόδωρος Θάνος

Σχολικές διαιρέσεις και κοινωνικές διακρίσεις: Η πρόσβαση των κοινωνικών ομάδων στην ανώτατη εκπαίδευση στις αρχές του 21ου αιώνα (2001-2009)

Στο παρόν άρθρο εξετάζονται οι πιθανότητες πρόσβασης των νέων στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση κατά τη δεκαετία του 2000. Συνέχεια μιας προηγούμενης εργασίας του συγγραφέα, η οποία μελέτησε το ίδιο θέμα κατά τη μεταπολεμική περίοδο, η παρούσα έρευνα δείχνει πως η ελληνική ανώτατη εκπαίδευση συνεχίζει να επιτελεί, και μάλιστα εντατικοποιώντας την, την επιλεκτική της λειτουργία μέσα από την ιεράρχηση των εσωτερικών της κατευθύνσεων: αναλύοντας διεξοδικά τις πιθανότητες πρόσβασης των νέων με βάση το οικονομικό και σχολικό κεφάλαιο των γονέων τους στο σύνολο της ανώτατης εκπαίδευσης αλλά και κατά σχολή και τμήμα, η παρούσα έρευνα διαπιστώνει ότι οι πιθανότητες εισόδου μεταβάλλονται σημαντικά στο εσωτερικό της ανώτατης εκπαίδευσης (σχολές), προς όφελος των νέων που προέρχονται από τις «ανώτερες» κοινωνικο-επαγγελματικές κατηγορίες. Τέλος, ο συγγραφέας αντιπαραθέτει τα αποτελέσματα της έρευνάς του σε βασικές διαστάσεις της λογικής της πρόσφατης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης.

Franz Schultheis

Η διαπολιτισμική σύγκριση: ζητήματα μεθόδων και πρακτικών

Από τη γέννηση των κοινωνικών επιστημών γύρω στα τέλη του 19ου αιώνα, το συγκριτικό εγχείρημα αποτελεί κάτι περισσότερο από μια μέθοδο ανάμεσα σε άλλες, ενώ, ταυτοχρόνως, συνιστά και μια απομίμηση του πειραματικού εγχειρήματος των φυσικών επιστημών που εν γένει δεν μπορεί να εφαρμοστεί στους δικούς τους τομείς. Σε έναν κόσμο όλο και πιο παγκοσμιοποιημένο, αυτή η προσέγγιση εμφανίζεται όλο και πιο πανταχού παρούσα και εφαρμόζεται από πολλά ιδρύματα και όλο και περισσότερους ερευνητές. Αυτή η ιδιαίτερη «επιθυμία γνώσης» μοιάζει ν' αντανakλά έναν αληθινό μηχανισμό εξουσίας, ένα ισχυρό εργαλείο κοινωνικής ρύθμισης στο οποίο πολύ συχνά

αναφέρεται ο πολιτικός λόγος προκειμένου να βρει επιχειρήματα και νομιμοποίηση για τους σκοπούς και τις στρατηγικές του. Την ίδια στιγμή, αυτό το εγχείρημα είναι ιδιαίτερος περίπλοκος και συνοδεύεται από πηγές σημαντικών ευρετικών λαθών. Το άρθρο έχει στόχο να υπενθυμίσει αυτά τα θεωρητικά και μεθοδολογικά προβλήματα και να καλέσει σε επαγρύπνηση όσον αφορά την κοινωνική χρήση μιας ισχυρής και, ταυτοχρόνως, αμφίβολης ευρετικής πηγής.

Christian de Montlibert

Οι απορίες των λόγων περί παγκοσμιοποίησης

Δεν θα καταφέρναμε ποτέ να καταγράψουμε όλους τους λόγους για τις αρετές της παγκοσμιοποίησης. Όλοι επέμεναν, μέχρι πολύ πρόσφατα, στις ευεργετικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης: ευημερία, ελευθερία, χειραφέτηση και ειρήνη ήταν οι κυρίαρχες λέξεις. Τις νοητικές επεξεργασίες και τις αοριστολογίες κάποιων διανοουμένων ακολούθησε ο έπαινος της παγκοσμιοποίησης: μπορούμε, λοιπόν, έτσι να μιλάμε για μαζική κουλτούρα, για τεχνικό πολιτισμό, για μετανεωτερικότητα, για επανάσταση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας. Αλλά πίσω απ' αυτή την πλούσια λεκτική δραστηριότητα κρυβόταν η επέλαση ενός νεοφιλελευθερισμού τον οποίο υποστηρίζει η βορειοαμερικανική ισχύς αφήνοντας το πεδίο ελεύθερο για τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα και τις κερδοσκοπικές πρακτικές τους ακόμα και να καταστρέψουν όλους τους θεσμούς της κοινωνικής ασφάλειας.

Bernard Vernier

Μπορεί η κοινωνική ανθρωπολογία να συγχωνευτεί με την ανθρωπολογία του συμβολικού;

Περί της αιμομιξίας δεύτερου τύπου στο έργο της Françoise Héritier

Το 1994 η Françoise Héritier δημοσιεύει ένα βιβλίο με τον τίτλο *Οι δύο αδελφές και η μητέρα τους*. Προτείνει μια εξήγηση της απαγόρευσης της αιμομιξίας που λαμβάνει υπόψη τις απαγορεύσεις που αφορούν τους συγγενείς τις οποίες είχε ξεχάσει ο Claude Lévi-Strauss. Οι απαγορεύσεις θα μπορούσαν να εξηγηθούν μέσω της λειτουργίας του ανθρώπινου πνεύματος που αντιπαραθέτει το διαφορετικό και το ίδιο. Αν, παραδείγματός χάριν, ένας άντρας δεν μπορεί να παντρευτεί με την αδελφή της γυναίκας του, αυτό συμβαίνει διότι έχοντας σχέσεις με δύο αδελφές θα έφερνε σε επαφή τα όμοια μέσω της κυκλοφορίας των σεξουαλικών χυμών. Αυτή η θεωρία επιβεβαιώνει την

πρωτοκαθεδρία του συμβολικού και χαρακτηρίζεται από άρνηση του κοινωνικού. Η αιμομιξία δεύτερου τύπου δεν υπάρχει, αλλά, στο πλαίσιο της κοινωνικής ανθρωπολογίας, μπορούμε να επεξεργαστούμε μια άλλη ενωτική θεωρία. Δεν μπορούμε να κατανοήσουμε την απαγόρευση της αιμομιξίας παρά μόνο αν λάβουμε υπόψη, ταυτοχρόνως, τις εσωτερικές λειτουργίες, που αναλύονται από τον Malinowski, και τις εξωτερικές λειτουργίες, που υπογραμμίζονται από τον Άγιο Αυγουστίνο και άλλους Πατέρες της Εκκλησίας, πολύ πριν από τον Lévi-Strauss. Και στις δύο περιπτώσεις, το ζήτημα είναι να εγκαθιδρύσουμε τις προϋποθέσεις μιας συνεργασίας: είτε περιορίζοντας τις αντιπαλότητες στο εσωτερικό της ομάδας και με τους συμμάχους είτε εγκαθιδρύοντας συμμαχικούς δεσμούς με άλλες ομάδες.

Virgílio Borges Pereira & João Queirós

Κράτος, στέγαση και το «κοινωνικό ζήτημα» στην πόλη του Πόρτο (1956-2006)

Μια ανάλυση για την κατασκευή δόξας, την ορθοδοξία και τα «φαινόμενα αλλοδοξίας» στην (ανα)παραγωγή των κρατικών στεγαστικών πολιτικών

Χρησιμοποιώντας ως αναφορά μια καταγραφή των κρατικών στεγαστικών πολιτικών που αναπτύχθηκαν στην πόλη Πόρτο της Πορτογαλίας, μεταξύ 1956 και 2006, μελετούμε ένα σύνολο μηχανισμών και πίστευων που παρήγαγαν, στο χώρο της δημόσιας στεγαστικής παρέμβασης, οι δρώντες που συμμετείχαν στο πεδίο της εξουσίας. Η έντονη εμπειρία της ανισότητας, ταυτοχρόνως κοινωνικής και χωρικής, κατά την περίοδο αυτή, βιώθηκε μέσα σε ένα πλαίσιο πολιτικού αγώνα με εναλλακτικές διαμορφώσεις. Αυτές οι διαμορφώσεις παγίωσαν διαφορετικές δόξες που κέρδισαν πραγματική θεσμική έκφραση. Διαβάζοντας τη μελέτη μπορούμε να εντοπίσουμε τη συνολική δράση που οργάνωσε την από μέρους του κράτους παραγωγή των απαντήσεων για το κοινωνικό ζήτημα στο χώρο της στεγαστικής πολιτικής. Υπό το δικτατορικό καθεστώς (το οποίο διήρκεσε μέχρι το 1974),

τέτοιες διαμορφώσεις οργανώνονταν γύρω από ένα έντονα διαστρωματωμένο σύνολο στεγαστικών κοινωνικών προγραμμάτων που θα παρέμεναν πάντα κατώτερα των κοινωνικών αναγκών και θα συνέβαλλαν στην αναπαραγωγή της ιεραρχίας των τόπων και των κοινωνικών τάξεων. Το 1974, με το πέρασμα στη δημοκρατία και την ανάπτυξη συμμετοχικών στεγαστικών πολιτικών, επιβλήθηκε σε κάποιες από τις γειτονίες της εργατικής τάξης, στο κέντρο της πόλης, μια αλλόδοξη προσέγγιση στο κοινωνικό ζήτημα. Αυτή η προσέγγιση επέτρεψε την ανάπτυξη στεγαστικών παρεμβάσεων με βάση το δικαίωμα στην πόλη για κάποια τμήματα της εργατικής τάξης. Ωστόσο, αυτός ο σχεδιασμός γρήγορα εγκαταλείφθηκε. Σε μια πορεία που ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του '80, οι στεγαστικές κοινωνικές πολιτικές ανέκτησαν κάποιες από τις κύριες ιδιότητες της παλαιάς δόξας: πλαισιωμένες από πρακτικές διαχειριστικής και νεοφιλελεύθερης έμπνευσης, αυτές οι πολιτικές παρήγαγαν μια νέα δόξα και αντίστοιχα φαινόμενα αλλοδοξίας.

Νίκος Παναγιωτόπουλος

Επιστήμη της επιστήμης των «μικρών χωρών»

Ερευνητικό σημείωμα

Πρωταρχική πρόθεση του σύντομου αυτού κειμένου είναι να θέσει ερωτήματα και προτάσεις που βρίσκονται στη βάση μιας σειράς θεωρητικών αλλά κι εμπειρικών ερευνών, οι οποίες αφορούν τις σχέσεις ανάμεσα στα επιστημονικά πεδία των κοινωνικών επιστημών των «κέντρων» και των «μικρών κοινωνιών», ένα μικρό μέρος των οποίων έχει ήδη δημοσιευθεί. Αυτό κρίνεται απαραίτητο προκειμένου να καταδειχθεί ο καθ' ανάγκη συλλογικός χαρακτήρας της εργασίας που πρέπει να πραγματοποιηθεί αν κάποιος θέλει να κατασκευάσει ως ένα καθ' όλα επιστημονικό αντικείμενο την παραγωγή των επιστημονικών χώρων των λεγόμενων «μικρών» κοινωνιών.